

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 10 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 10

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 10

ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№10 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-10>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yosuke Shamoto

yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

Umarxanova Dildora Sharipxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Nematov Jo'rabek Nematilloevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna

yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslovovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee

yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ҲУҚУҚРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna

yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi

yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

Mexmonov Kambariddin Miradxanovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ҲУҚУҚРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.

Kanton Federal sud markazi (AQSH)

Borut Strazisar

Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb

yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

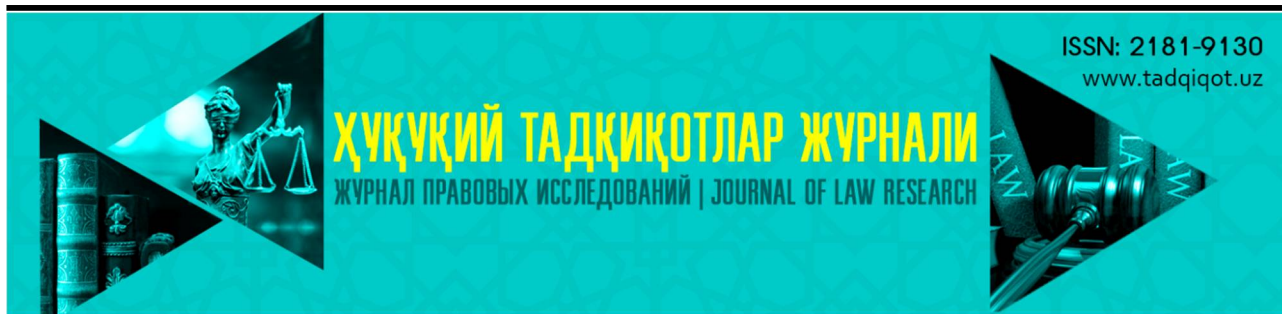
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Sodikov Akmal Shavkat ugli, Youwei Yan FROM OFFICIAL PUBLICATION TO EFFECTIVE USE: THE EVOLUTION OF STATE MECHANISMS FOR ENSURING THE DISSEMINATION AND USE OF LEGAL INFORMATION.....	5
2. Чжэн Юли СТРУКТУРА И МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЗИТИВНЫХ ЗАЩИТНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ ГОСУДАРСТВА В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ: НА ПРИМЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КИБЕРБУЛЛИНГУ В ОТНОШЕНИИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В КИТАЕ И УЗБЕКИСТАНЕ.....	16
3. Батиров Шерзод Аманджанович ПРАВОВОЙ СТАТУС ИНОСТРАННОГО ИНЖЕНЕРА-КОНСУЛЬТАНТА В СТРОИТЕЛЬНЫХ СПОРАХ С УЧАСТИЕМ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЗАКАЗЧИКА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	32
4. Усмонов Восид Мухаммадиевич ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИДА МУАЛЛИФЛАРНИНГ МУЛКИЙ ҲУҚУҚИНИ ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ.....	40
5. Джалалов Адхам Ахматжонович ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ИШТИРОКИДАГИ ПОРНОГРАФИЯ АЙЛАНМАСИ: ЖИНОЙ ЖАВОБГАРЛИК ЁШИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ ВА ЕЧИМЛАРИ.....	49
6. Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING JINOYAT SODIR ETISH MEKANIZMIDAGI O'RNI: VOSITA, USUL VA JINOIY-HUQUQIY KVALIFIKATSIYA MASALALARI.....	58
7. Kurbanov Ma'rufjon Mamadaminovich HAYVONLARGA NISBATAN SHAFQATSIZ MUNOSABAT UCHUN JINOIY JAVOBGARLIKNING ZAMONAVIY ASOSLARI: EKOLOGIK OQIBATLAR, JINOYAT-HUQUQIY MUHOFAZA VA FALSAFIY PARADIGMALAR.....	67
8. Тохиржонов Шерзод Шухратжон угли СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ УСТАНОВЛЕНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЕ ДОЛЖНОСТНЫМИ ПОЛНОМОЧИЯМИ.....	77
9. Ибрагимов Акмал Ишмуратович ЖИНОЯТ ИШИНИ СУДГА ҚАДАР ЮРИТИШДА ДАВЛАТ ҲИСОБИДАН ЮРИДИК ЁРДАМ КЎРСАТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАБИАТИ.....	89
10. Nugmanov Nugman Abdullayevich, Sayfullaeva Venera Nimatjonovna SUN'IY INTELLEKTNI XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING SHARTNOMAVIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	108
11. Sayfullaeva Venera Nimatjonovna SUN'IY INTELLEKTNING AXBOROT XAVFSIZLIGI SOHASIGA TA'SIRI VA XALQARO-HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING ASOSIY MUAMMOLARI.....	122
12. Musayev Djamaliddin Kamalovich GIYOHVANDLIK VOSITALARINING NOQONUNIY MUOMALASIGA QARSHI KURASHISHNING XALQARO-HUQUQIY MEKANIZMLARI SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	131

12.00.08-УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Джалалов Адхам Ахматжонович,
Тошкент шаҳар Шайхонтохур тумани
“CONSILIUM” адвокатлик фирмаси адвокати
E-mail: djalalovadxam@gmail.com

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ИШТИРОКИДАГИ ПОРНОГРАФИЯ АЙЛАНМАСИ: ЖИНОЙ ЖАВОБГАРЛИК ЁШИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ ВА ЕЧИМЛАРИ

For citation: Djalalov Adkham Akhmatjonovich. CIRCULATION OF PORNOGRAPHY INVOLVING MINORS: MODERN PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR IMPROVING THE AGE OF CRIMINAL RESPONSIBILITY. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 10.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.23280888>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада замонавий рақамли технологияларнинг жадал ривожланиши ва Интернет тармоғининг оммалашуви шароитида вояга етмаган шахс тавсифланган ёки тасвирланган порнографик маҳсулотларни сақлаш, тайёрлаш, олиб кириш, тарқатиш, реклама қилиш ҳамда намоиш этиш учун жиноий жавобгарлик ёшини белгилаш билан боғлиқ муаммолар комплекс тарзда таҳлил қилинган. Муаллиф томонидан 2020–2025 йиллардаги суд амалиёти чуқур ўрганилиб, вояга етмаганларнинг мазкур тоифадаги жиноятларга жалб этилишининг сабаб ва шарт-шароитлари, ўсмирларнинг жиноий хулқ-атвор мотивлари очиб берилган. Тадқиқот давомида хорижий давлатлар тажрибаси ҳамда маҳаллий олимларнинг фикрлари танқидий кўриб чиқилиб, илмий баҳс-мунозаралар асосида Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 129¹-моддасида назарда тутилган қилмишлар учун жиноий жавобгарлик ёшини 16 ёшдан 14 ёшга туширишнинг ижтимоий, психологик ва ҳуқуқий зарурати асослаб берилган. Шунингдек, вояга етмаганларни жавобгарликка тортиш билан бирга, уларни пенитенциар муассасаларда қайта тарбиялаш, ресоциализация қилиш ва жамиятга тўлақонли аъзо сифатида қайтариш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган бўлиб, қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришга қаратилган кенг қамровли илмий-амалий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: вояга етмаганлар, порнографик маҳсулотлар, болалар порнографияси, жиноий жавобгарлик ёши, жиноят қонунчилиги, рақамли технологиялар, кибержиноятчилик, суд амалиёти, ижтимоий хавфли қилмиш, криминологик тадқиқот, ресоциализация, пенитенциар тизим, жазонинг муқаррарлиги, ижтимоий деградация, психологик мослашув, ахборот хавфсизлиги, ҳуқуқий онг.

Джалалов Адхам Ахматжонович,
Шайхонтохурский район, город Ташкент

Адвокат адвокатской фирмы «CONSILIUM»

E-mail: djalalovadxam@gmail.com

ОБОРОТ ПОРНОГРАФИИ С УЧАСТИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВОЗРАСТА УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье проводится глубокий и комплексный анализ проблем установления возраста уголовной ответственности за хранение, изготовление, ввоз, распространение, рекламирование и демонстрацию порнографической продукции с изображением или описанием несовершеннолетнего в условиях стремительного развития современных цифровых технологий и популяризации глобальной сети Интернет. Автором тщательно изучена судебная практика за 2020–2025 годы, детально раскрыты причины и условия вовлечения несовершеннолетних в преступления данной категории, а также мотивы преступного поведения подростков. В ходе исследования критически рассмотрен передовой опыт зарубежных стран и концептуальные мнения ведущих отечественных ученых, на основе научной дискуссии обоснована социальная, психологическая и правовая необходимость снижения возраста уголовной ответственности за деяния, предусмотренные статьей 129¹ Уголовного кодекса Республики Узбекистан, с 16 до 14 лет. Также особое внимание уделено не только привлечению несовершеннолетних к ответственности, но и важнейшим вопросам их эффективного перевоспитания в пенитенциарных учреждениях, ресоциализации и возвращения в общество в качестве полноценных членов. На основе проведенного исследования разработаны всеобъемлющие научно-практические предложения и рекомендации, направленные на совершенствование законодательства и правоприменительной практики.

Ключевые слова: несовершеннолетние, порнографическая продукция, детская порнография, возраст уголовной ответственности, уголовное законодательство, цифровые технологии, киберпреступность, судебная практика, общественно опасное деяние, криминологическое исследование, ресоциализация, пенитенциарная система, неотвратимость наказания, социальная деградация, психологическая адаптация, информационная безопасность, правосознание.

Djalalov Adkham Akhmatjonovich,
Shaykhontokhur District, Tashkent City
Advocate at “CONSILIUM” Law Firm
E-mail: djalalovadxam@gmail.com

CIRCULATION OF PORNOGRAPHY INVOLVING MINORS: MODERN PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR IMPROVING THE AGE OF CRIMINAL RESPONSIBILITY

ANNOTATION

This scientific article provides a comprehensive and in-depth analysis of the problems of establishing the age of criminal responsibility for the storage, production, import, distribution, advertising, and demonstration of pornographic products depicting or describing a minor in the context of the rapid development of modern digital technologies and the widespread popularization of the Internet. The author carefully studied judicial practice for the period of 2020–2025, revealing the underlying causes and conditions for the involvement of minors in crimes of this category, as well as the specific motives for the criminal behavior of adolescents. During the research, the advanced experience of foreign countries and the conceptual opinions of leading domestic scientists were critically examined. Through scientific discourse, the social, psychological, and legal necessity of reducing the age of criminal responsibility for acts provided for in Article 129¹ of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan from 16 to 14 years was strongly justified. Furthermore, special attention is paid not only

to holding minors accountable but also to the critical issues of their effective re-education in penitentiary institutions, resocialization, and reintegration into society as full-fledged members. Based on the comprehensive study, detailed scientific and practical proposals and recommendations aimed at significantly improving legislation and law enforcement practice were systematically developed.

Keywords: minors, pornographic products, child pornography, age of criminal responsibility, criminal legislation, digital technologies, cybercrime, judicial practice, socially dangerous act, criminological research, resocialization, penitentiary system, inevitability of punishment, social degradation, psychological adaptation, information security, legal consciousness.

Сўнгги йилларда жадал рақамлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларининг оммалашуви жамият ҳаётини сезиларли даражада енгиллаштира-да, айни пайтда янги турдаги хавф-хатарларни, хусусан, кибермакондаги жиноятчиликнинг ўсишини келтириб чиқармоқда. Айниқса, ўсмирларнинг ижтимоий тармоқларга тобелиги ва виртуал макондаги ҳимоясизлиги уларни турли ғайриҳуқуқий қилмишлар қурбонига ёки бевосита иштирокчисига айлантирмоқда. Мазкур муаммонинг криминалогик жиҳатларига эътибор қаратадиган бўлсак, вояга етмаган шахс тавсифланган ёки тасвирланган порнографик маҳсулотни сақлаш, тайёрлаш, олиб кириш, тарқатиш, реклама қилиш ва намойиш этиш билан боғлиқ 2020–2025 йиллардаги суд амалиёти таҳлили шуни кўрсатадики, бундай маҳсулотларни тайёрлашда 16 ёшгача бўлган ўсмирлар фаол иштирок этмоқда.

Суд-тергов амалиёти материалларига таянган ҳолда, ўсмирлар иштирокининг энг кенг тарқалган турлари сифатида қуйидагиларни ажратиш кўрсатиш мумкин: порнографик хусусиятга эга маҳсулотларни яратишда порно-модель сифатида биргаликда ижрочи бўлиш ҳамда ушбу маҳсулотларни ўтказиш мақсадида мобил қурилмалар ёрдамида тайёрлаш. Тадқиқот натижасида, ўсмирларнинг мазкур ижтимоий хавфли қилмишлари негизида ётувчи ҳулқ-атвор мотивлари аниқланди: ғаразли ният, безорилик, ўзини намоён қилишга интилиш ҳамда жамиятнинг ахлоқий асосларига (иффат, болалик ва ўсмирликни муҳофаза қилиш) нисбатан беписандлик. Бундан ташқари, шуни алоҳида қайд этиш лозимки, порнографик ҳаракатлар ижрочиси ролида иштирок этаётган 16 ёшгача бўлган вояга етмаганларнинг аксарияти ўз қилмишларининг ғайриҳуқуқий хусусиятини тўлиқ англайди ва ҳаракатларини онгли равишда бошқара олади.

Ўсмирларнинг онгли равишда ушбу жиноятларга жалб этилаётганлиги кўрсаткичларининг ортиши, ўз навбатида, вояга етмаганларни Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 129¹-моддасида назарда тутилган жиноятлар учун 16 ёшдан бошлаб жавобгарликка тортишнинг ҳуқуқий ва криминалогик асослилигини чуқур илмий тадқиқ этиш заруратини юзага келтиради.

Мазкур масаланинг назарий асосларини ўрганиш мақсадида илмий манбалар таҳлилига юзланадиган бўлсак, вояга етмаганларни жиноий жавобгарликка тортиш ёшини белгилаш муаммоси билан М.Х. Рустамбаев, Р. Кабулов, Ч. Каримов, Н. Салаев, Б. Ахроров, Ф. Тохиров, А. Отажонов, Ю.А. Бессонова, С.Н. Байдиқова, О.М. Дементьев, О.П. Копылова, Р.А. Леонов, З.Ш. Нажемединова, М. Нурадель, В.Г. Павлов, А.С. Сапрыкин, Н.А. Селезнева, М.И. Кольцов каби олимлар шуғулланганлигини кўриш мумкин. Уларнинг тадқиқотларида, асосан, айрим оғир ва ўта оғир жиноятлар (қасддан одам ўлдириш, номусга тегиш, босқинчилик ва бошқалар) учун жиноий жавобгарлик ёшини пасайтиришнинг мақсадга мувофиқлиги масалалари кўриб чиқилган [1. Б. 33–35]. Бироқ, гарчи ушбу олимлар томонидан жавобгарлик ёшини пасайтириш бўйича муҳим илмий ҳулосалар ишлаб чиқилган бўлса-да, уларнинг аксарияти анъанавий жиноятлар доираси билан чекланиб қолган. Бизнинг назаримизда, рақамли макондаги порнографик жиноятларнинг ўзига хос хусусиятларини ҳамда уларнинг вояга етмаганлар руҳиятига салбий таъсирини инобатга олганда, мазкур йўналишда жавобгарлик ёшини қайта кўриб чиқиш масаласи етарлича баҳоланмаган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 129¹-моддаси бўйича жиноий жавобгарликка тортиш ёшини белгилаш масалалари ҳанузгача комплекс тарзда тадқиқ этилмай қолмоқда.

Ушбу бўшликни тўлдириш ва тадқиқ этилаётган муаммони ҳал қилиш учун, энг аввало, жавобгарлик ёшининг ҳуқуқий табиатини таҳлил қилиш талаб этилади. Маълумки, шахсни жиноий жавобгарликка тортишнинг зарур шартларидан бири унинг қонунда белгиланган муайян ёшга тўлиши ҳисобланади. Илмий адабиётларда таъкидланишича, «жиноий жавобгарликнинг бошланғич ёшини белгилаш – инсонпарварлик ва ижтимоий адолат намоён бўлишининг муҳим омилидир, чунки бу жараён инсон ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатларини мустаҳкамлашдан ажралмасдир». Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексида вояга етмаган шахсининг жиноят субъекти деб топилиши мумкин бўлган ёшга нисбатан табақалаштирилган ёндашув қўлланилган. Хусусан, аксарият жиноятлар учун умумий жавобгарлик 16 ёшдан (Жиноят кодексининг 17-моддаси 1-қисми), кодекснинг 17-моддаси 2-қисмида саналган муайян жиноятлар учун эса 14 ёшдан бошланиши белгиланган. Амалдаги Жиноят кодексининг 17-моддаси 1-қисмига мувофиқ, кўриб чиқиладиган тоифадаги порнография билан боғлиқ жиноятларни содир этганлик учун жиноий жавобгарлик 16 ёшга тўлган шахсларга нисбатан татбиқ этилади.

Бирок, бизнинг назаримизда, ҳозирги ижтимоий-ҳуқуқий ривожланиш босқичида мазкур ёндашув вояга етмаган ҳуқуқбузарларга нисбатан қўлланиладиган адолатлилик, жазонинг мутаносиблиги ва муқаррарлиги тамойилларига тўлиқ мос келмайди. Маълумки, жиноят турларига қараб табақалаштирилган жавобгарликни белгилашда жиноят-ҳуқуқий доктрина инсон 16 ёшга келибгина етарли даражадаги психофизиологик ривожланишга ва ижтимоий етукликка эришади, деган қоидага асосланади [2. С. 126-130]. Мазкур доктринал ёндашув ўз даври учун ўринли бўлган эса-да, бугунги глобал ахборотлашган жамиятда ўсмирларнинг ижтимоий етуклиги ва қилмиш оқибатларини англаш даражаси олдинги ўн йилликларга нисбатан анча эрта шаклланимоқда. Шу сабабли, ушбу анъанавий нормаларни замонавий воқеликка мослаштириш объектив заруратга айланган.

Ижтимоий етукликнинг эрта шаклланиши ҳақидаги фикримиз тиббиёт ва психология фанларининг сўнгги ҳулосалари билан ҳам тасдиқланади. Хусусан, психолог мутахассисларнинг таъкидлашича, ҳулқ-атворнинг ахлоқий ва ҳуқуқий нормаларини ўзлаштириш, қилмишнинг жамият учун хавфлилигини тушуниш ҳамда ўз хатти-ҳаракатларини онгли-иродавий назорат қилиш қобилияти ўсмирларда айнан 14–16 ёш оралиғида тўлиқ шаклланиб улгуради [3. С. 329]. Ўсиб келаётган авлоднинг жисмоний ва интеллектуал ривожланишидаги жадаллашув (акселерация) жараёни, ўз навбатида, улардаги ҳуқуқий онг ва ўз ҳулқ-атворини танқидий баҳолаш қобилиятининг янада эртароқ ёшда намоён бўлишини таъминламоқда [4. Б. 425].

Бундан ташқари, ёшга доир криминологик тадқиқотлар ҳам мазкур ёшдаги ўсмирларнинг жамият учун хавфли қилмишларга мойиллиги ортиб бораётганлигини кўрсатмоқда. Жумладан, Р.А. Леонов томонидан вояга етмаганлар жиноятчилиги муаммоси бўйича ўтказилган тадқиқот натижаларига кўра, жиноий жавобгарлик ёшига етмаган шахслар томонидан содир этиладиган ижтимоий хавфли қилмишларнинг энг кенг тарқалган турларидан бири – жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига қарши жиноятлар объектив белгиларини ўзида мужассам этган ҳаракатлар (15,3 фоиз) эканлиги қайд этилган [5. С. 8].

Айнан шу ёш гуруҳидаги ўсмирлар томонидан кибермаконда содир этилаётган ҳуқуқбузарликларнинг ортишига қурилмаларнинг оммалашуви бевосита таъсир қилмоқда. Хусусан, ёшлар орасида рақамли суратга олувчи ва видео ёзиб олувчи қурилмаларнинг (жумладан, мобил телефонларнинг) кенг тарқалганлиги ҳамда Интернет тармоғининг чексиз имкониятлари бугунги кунда Жиноят кодексининг 129¹-моддасида назарда тутилган жиноятларни содир этишни сезиларли даражада осонлаштирмоқда. Болалар порнографияси айланмаси билан боғлиқ жиноят ишларини ўрганиш жараёнида биз ушбу турдаги жиноятларга алоқадор вояга етмаган шахсларда яққол ижтимоий деградация ҳолатлари мавжудлигини аниқладик. Бу ҳолат нафақат порнографик маҳсулотларни тайёрлашда, балки бундай контентни интернет-мессенжерлар орқали бир-бирига фаол тарқатиш ва намойиш этиш жараёнларида ҳам ўз тасдиғини топмоқда.

Бундай ғайрихуқуқий амалиётнинг энг хавфли томони шундаки, ушбу ҳаракатлар оғир ижтимоий оқибатларни келтириб чиқариб, келгусида янги жиноятларнинг содир этилишига, ўсмирларнинг меъёрий физиологик ва руҳий ривожланишининг бузилишига ҳамда турли психологик девиацияларнинг шаклланишига замин яратади. Қонунчиликда белгиланган жиноий жавобгарлик ёшига етгунга қадар ижтимоий хавфли қилмишлар содир этувчи шахсларнинг ғайриижтимоий хулқ-атвори (жиноятдан олдинги хулқ-атвор) вояга етмаганлар жиноятчилигининг асосий базаси бўлиб хизмат қилади.

Шу муносабат билан, кўриб чиқиладиган жиноят учун жавобгарлик ёшини белгилаш муаммосини ҳал қилишда мазкур қилмишнинг юқори ижтимоий хавфлилиги ҳамда кенг тарқалиш кўламини объектив баҳолаш талаб этилади. Порнографик маҳсулотларнинг айланмаси, энг аввало, вояга етмаганларнинг маънавий ва физиологик камолотига ҳалокатли таъсир кўрсатиб, уларнинг дунёқараши ҳамда хулқ-атвор мотивациясини издан чиқаради. Олим В.С. Мухина таъкидлаганидек, «турли вазиятлар мажмуи таъсирида сексуал хулқ-атвор девиациялари юзага келиши мумкин. Хусусан, маънавий тақиқлар ҳисси етарлича шаклланмаган, инфантил, бироқ жисмонан ривожланган ўсмирлар сексуал провокацияларга кўпроқ мойил бўлади» [6. С. 376]. Гарчи ушбу фикр асосли бўлса-да, бугунги кундаги сексуал девиацияларни фақатгина маънавий бўшлиқ билан изоҳлаб бўлмайди; назоратсиз глобал ахборот оқими ва зарарли контентнинг очиклиги ҳам мазкур ҳолатни янада оғирлаштирмоқда. Демак, муаммога комплекс ҳуқуқий ва криминологик ечим топилиши шарт.

Муаммонинг ҳуқуқий ечимига тўхталадиган бўлсак, қонун чиқарувчининг Жиноят кодекси 17-моддаси 2-қисмида саналган номусга тегиш (118-модда), жинсий эҳтиёжни ғайритабиий усулда қондириш (119-модда), безорилик (277-модда) каби жиноятлар учун жавобгарлик ёшини 14 ёшдан этиб белгилаш ҳақидаги позициясини қўллаб-қувватлаймиз. Тадқиқотлар шуни тасдиқлайдики, 14 ёшга тўлган ўсмир ушбу турдаги жиноятларнинг ижтимоий хавфлилиқ хусусиятини тўлиқ англайди ва онгли равишда унга интилади. Шу нуқтаи назардан, 14 ёшли шахс порнографик маҳсулотларни тайёрлаш ва тарқатиш жараёнида ўзининг жиноий қилмиш содир этаётганлигини тушунмайди, деб ҳисоблаш мантиққа зиддир. Илмий адабиётларда тўғри эътироф этилганидек, вояга етмаганлар томонидан содир этиладиган жиноятларнинг айримлари жамият томонидан ёшга доир етилмаганлик ёки шўхлик сифатида нотўғри талқин қилинади. Аслида эса, бундай қилмишларнинг катта қисми ўта жиддий тажовузлар сирасига кириб, «улар ўйланган ва қасддан қилинган, кўпинча олдиндан аниқ режалаштирилган жиноятлардир» [7. Б. 126].

Қолаверса, мазкур қилмишларнинг мотиви ва ижтимоий хавфлилиқ даражаси 14 ёшдан жавобгарлик белгиланган безорилик жиноятига жуда яқин туради. Болалар порнографияси айланмасига оид ишлар бўйича материалларни ўрганиш натижалари кўрсатмоқдаки, ушбу фаолият билан шуғулланувчи вояга етмаганларнинг мутлақ кўпчилигида ахлоқий-маънавий қадриятларнинг емирилиши ва асоциал хулқ-атвор шаклларига мойиллик яққол кузатилади. Бу ҳолат, одатда, эрта жинсий алоқаларга киришиш, спиртли ичимликлар истеъмол қилиш, тажовузкорлик ва зўравонликка мойиллик каби иллатларда ўз аксини топади. Ҳуқуқий онг ва саводхонликнинг етарли даражада шаклланмаганлиги оқибатида, бу тоифадаги ўсмирлар кўпинча жазосизлик иллюзиясига берилиб, ўзларини жавобгарликдан эркин деб ҳис қиладилар.

Статистик маълумотлар таҳлилига эътибор қаратадиган бўлсак, кўриб чиқиладиган қилмишларни 16 ёшгача бўлган вояга етмаганларнинг расман бор-йўғи 2,7 фоизи содир этганлиги қайд қилинган. Бироқ, бу кўрсаткич жиноятнинг реал ҳолатини эмас, балки унинг юқори латентлик хусусиятини ҳамда қонунчиликда 14 ёшдан бошлаб жиноий жавобгарликнинг мавжуд эмаслигини ифодалайди. Сўнгги йилларда болалар порнографияси билан боғлиқ жиноятларни содир этувчи шахсларнинг ёши сезиларли даражада кичрайиб бориш тенденцияси кузатилмоқда. Замонавий криминологик тадқиқотлар тасдиқлайдики, жавобгарлик ёшига етмаган шахслар томонидан содир этиладиган қилмишлар миқдори вояга етмаганларнинг расмий жиноят статистикаси кўрсаткичларига деярли тенглашиб қолмоқда.

Амалда содир этилаётган жиноятларнинг ҳақиқий сони расмий статистикадан бир неча баробар юқори эканлиги илмий доираларда ҳам эътироф этилади.

Муаммони қиёсий-ҳуқуқий жиҳатдан баҳолаш мақсадида халқаро тажрибага мурожаат қилсак, кўплаб хорижий мамлакатларнинг жиноят қонунчилигида жавобгарлик ёши миллий қонунчилигимиздагидан кўра анча паст қилиб белгиланганлигини кўрамиз. Хусусан, жиноий жавобгарликнинг энг қуйи чегараси сифатида 7 ёш – Миср, Иордания, Ироқ, Ливан, Покистон, Сурия ҳамда АҚШнинг умумий ҳуқуқи доирасида амал қилади. АҚШнинг Колорадо ва Луизиана штатларида бу кўрсаткич 10 ёшни, Жоржия ва Иллинойсда эса 13 ёшни ташкил этади. Худди шундай, Шотландияда 8 ёшдан, Англия, Уэльс, Ирландия, Янги Зеландия ва Австралияда 10 ёшдан, Туркияда 11 ёшдан, Нидерландия, Канада ва Португалияда 12 ёшдан, Францияда эса 13 ёшдан бошлаб жиноий жавобгарлик кўзда тутилган [8. С. 28]. Демак, жаҳон амалиётида жиноий жавобгарлик ёшини ижтимоий реалликка мослаштирган ҳолда пасайтириш тенденцияси устуворлик қилмоқда.

Юқорида баён этилган назарий, статистик ва қиёсий-ҳуқуқий таҳлилларни умумлаштирган ҳолда, вояга етмаган шахс тасвирланган порнографик маҳсулотларни тайёрлаш ва тарқатиш билан боғлиқ жиноятлар учун жавобгарликни 14 ёшдан этиб белгилашни тавсия қиламиз. Ушбу қатъий чора, биринчи навбатда, ҳуқуқбузарликка мойил ўсмирларни умумий превенция воситасида жиноят йўлидан қайтаришга хизмат қилади. Шунингдек, жиноят қонунчилигида 14 ёшдан 16 ёшгача бўлган ўсмирларни жалб қилган ҳолда катталар томонидан содир этилган қилмишларга тўғри ҳуқуқий баҳо бериш масаласи ҳам ҳал этилади. Яъни, 14 ёшли субъект жавобгарликка тортилган тақдирда, ушбу қилмиш бир гуруҳ шахслар томонидан содир этилган жиноят сифатида квалификация қилинади ва бу ҳолат жиноят ҳуқуқи доктринаси ҳамда қонун руҳига тўлиқ мос келади.

Демак, Ўзбекистон Республикасининг амалдаги жиноят қонунчилигида болалар порнографияси айланмаси билан боғлиқ қилмишлар учун жавобгарликнинг қуйи чегарасини 14 ёш қилиб белгилаш ижтимоий ва криминологик жиҳатдан тўла асосли бўлиб, ушбу ёшдаги ўсмирларнинг психологик ҳамда физиологик етуқлик даражасига мос келади. Мазкур тоифадаги жиноятлар учун жавобгарлик ёшини 16 ёшдан 14 ёшга тушириш орқали болалар порнографияси билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар сонини кескин камайитиришга эришиш мумкин, сабаби жазонинг муқаррарлиги кўпчилик ўсмирларни жиноий ниятдан қайтарувчи кучли омил бўлиб хизмат қилади.

Билдирилган илмий хулосаларни қонунчиликка имплементация қилиш мақсадида, Жиноят кодексининг 14 ёшдан жиноий жавобгарлик белгиланган жиноятлар рўйхатини ўз ичига олувчи 17-моддаси 2-қисмини такомиллаштириш талаб этилади. Хусусан, мазкур нормани «Вояга етмаган шахс тавсифланган ёки тасвирланган порнографик маҳсулотни сақлаш, тайёрлаш, олиб кириш, тарқатиш, реклама қилиш, намойиш этиш (129¹-модда)» мазмунидаги банд билан тўлдиришни таклиф қиламиз.

Жиноий жавобгарликни муқаррар қилиш билан бир қаторда, пенитенциар тизим олдида турган вазифаларни ҳам таҳлил қилиш муҳим аҳамият касб этади. Давлат олдида нафақат ҳуқуқбузарни жамиятдан изоляция қилиш ва жазолаш, балки уни қайта тарбиялаш ҳамда жамиятга тўлақонли аъзо сифатида қайтариш вазифаси ҳам туради. Тайинланган жазо маҳкумда ўз ижтимоий кадр-қимматини тиклашга бўлган интилишни уйғотиши лозим. Гарчи бу вазифалар пенитенциар муассасалар зиммасига юклатилган бўлса-да, амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, маҳкумларни эркин ҳаётга ижтимоий-психологик жиҳатдан тайёрлаш борасида чуқур ислохотларга эҳтиёж мавжуд. Жазони ижро этиш тизимининг асосий муаммоси – шахснинг социумдан узилиб қолиши ва ижтимоий алоқаларининг емирилишидир. Маҳкумнинг ёпиқ муассаса шароитларида узоқ вақт қолиши уни озодликдаги ҳаётга лаёқатсиз қилиб, шахсий регрессга олиб келиши мумкин. Қолаверса, криминоген муҳитга тушиб қолган ўсмирнинг ундан чиқиб кетиши ўта мураккаб жараён ҳисобланади.

Шу сабабли, вояга етмаганларни қайта тарбиялаш муассасалари фаолиятини илмий асосда ташкил этиш талаб қилинади. Тадқиқотларга кўра, ҳуқуқбузарнинг ахлоқан тузалиши фақатгина жазони ўташ билан эмас, балки муассасада ўсмир шахсига кўрсатиладиган

мақсадли ижтимоий-психологик таъсирнинг самарадорлиги билан ҳам узвий боғлиқ. Тарбия колонияларида маҳкум ўсмирларни ресоциализация қилиш жараёни муваффақиятли кечиши учун қуйидаги шартлар таъминланиши зарур: ҳуқуқбузар томонидан ўз айбини англаб етиши ва жазога нисбатан тўғри муносабатнинг шаклланиши; атрофдагиларга нисбатан муносабатини ўзгартиришга бўлган интилиш; озодликда зарур бўладиган билим ва касбий кўникмаларни эгаллашга доир кучли мотивация; келгусида қайта жиноят содир этмасликка бўлган қатъий мақсад; шунингдек, муассаса маъмурияти томонидан маҳкумлар орасидаги ижтимоий-психологик иқлимни доимий равишда назорат қилиб бориш амалиётини йўлга қўйиш [9. С. 21].

Бу жараёндаги асосий мақсад – ўсмирларнинг ижтимоий мослашувини тезлаштирувчи, уларда фойдали қадриятлар ҳамда жамиятда мустақил ҳаёт кечириш кўникмаларини шакллантирувчи жазони ўташнинг махсус шароитларини яратишдан иборатдир. Ресоциализация самарадорлигини ошириш учун ўсмирдаги мавжуд шахсий деформацияларни бартараф этишга қаратилган тизимли психологик-педагогик ёрдам кўрсатиш, уларда хулқ-атворнинг позитив стереотипларини шакллантириш лозим.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, вояга етмаганлар жиноятчилигининг олдини олишда фақатгина жиноят-ҳуқуқий чоралар билан чекланиб бўлмайди. Илмий адабиётларда тўғри қайд этилганидек, «ҳуқуқий тартибга солиш ўз хусусиятига кўра ижтимоий воқеликнинг барча соҳаларига кириб бора олмайди ва кирмаслиги керак» [10. С. 18]. Жамиятнинг ахлоқий негизларига қарши қаратилган жиноятлар, одатда, ижтимоий табақалашувнинг кучайиши, турмуш даражасининг пасайиши, носоғлом оилавий муҳит ҳамда болаларга нисбатан шафқатсиз муносабатларнинг ортиши каби омиллар негизида юзага келади. Демак, бундай ҳуқуқбузарликларни бартараф этишда ғайриҳуқуқий хулқ-атвори шакллантирувчи туб ижтимоий-иқтисодий сабаб ва шарт-шароитларга барҳам бериш биринчи даражали аҳамият касб этади.

Амалга оширилган назарий ва амалий тадқиқотлар асосида чиқарилган хулоса ўрнида шуни таъкидлаш лозимки, жиноят қонунчилиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш мақсадида қуйидаги илмий асослантилган таклиф ҳамда тавсияларни илгари сурамиз:

Биринчидан, замонавий психология ва тиббиёт хулосаларига таянган ҳолда, ўсиб келаётган авлоддаги акселерация ҳамда уларнинг ахборот маконидаги назоратсиз эркинлигини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 17-моддаси 2-қисмига тегишли қўшимча киритиш ва шу орқали 129¹-моддасида назарда тутилган жиноятлар учун жиноий жавобгарлик ёшини 14 ёш этиб белгилаш объектив заруратдир. Бу ўзгартириш нафақат жазонинг муқаррарлиги тамойилини таъминлайди, балки потенциал ҳуқуқбузар ўсмирлар учун кучли умумий превентив омил вазифасини бажаради.

Иккинчидан, вояга етмаганларнинг мазкур тоифадаги жиноятлардаги иштирокчилик даражасини (мажбурланган қурбон, онгли ижрочи ёки ташкилотчи сифатида) тўғри баҳолаш мақсадида, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг махсус қарорини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Ушбу ҳужжатда 14–16 ёшли шахсларни жавобгарликка тортишда уларнинг хулқ-атвор мотивларини (ғаразли ният, безорилик ёки тақлид) эътиборга олган ҳолда, жазони индивидуаллаштиришнинг аниқ ҳуқуқий мезонларини мустаҳкамлаш лозим.

Учинчидан, миллий пенитенциар тизимда, хусусан, тарбия колонияларида болалар порнографияси билан боғлиқ жиноятларни содир этган вояга етмаганлар билан ишлашга мўлжалланган махсус психологик-коррекцион дастурларни амалиётга жорий этиш зарур. Ушбу дастурлар маҳкумдаги сексуал девиацияларни бартараф этишга, унда соғлом маънавий-ахлоқий қадриятларни тиклашга ҳамда жамиятда тўлақонли ижтимоийлашув кўникмаларини шакллантиришга йўналтирилиши шарт.

Тўртинчидан, мавжуд жиноят-ҳуқуқий чоралар билан бир қаторда, профилактик ечим сифатида умумтаълим мактаблари ва ўрта махсус таълим муассасаларининг ўқув дастурларига «Рақамли гигиена» ва «Киберхавфсизлик асослари» каби махсус фанларни ёки ўқув соатларини киритиш зарур. Бу орқали ўсмирларда Интернет тармоғидаги хатти-

ҳаракатларининг юридик оқибатларини тўғри англаш ва кибермакондаги таҳдидлардан мустақил ҳимояланиш имунитетини шакллантиришга эришилади.

Бешинчидан, ота-оналар ва васийларнинг ижтимоий-ҳуқуқий жавобгарлигини янада ошириш, болаларнинг мобил қурилмалардан ва Интернетдан фойдаланишини назорат қилмаслик оқибатида уларнинг порнографик маҳсулотлар айланмасига аралашиб қолиши ҳолатлари юзасидан қатъий маъмурий ҳамда бошқа турдаги ҳуқуқий таъсир чораларини қўллашнинг таъсирчан тизимини яратиш мақсадга мувофиқдир. Зеро, оилавий назоратнинг суғлиги кўп ҳолларда вояга етмаганлар жиноятчилигининг асосий омили бўлиб хизмат қилади.

Олтинчидан, транснационал характерга эга бўлган рақамли жиноятларга қарши курашишда илғор хорижий давлатларнинг (жумладан, Финляндия, Буюк Британия ва бошқаларнинг) криминалистик тажрибасини миллий қонунчилигимизга тегишлича имплементация қилиш, шунингдек, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимларининг рақамли далиллар билан ишлаш малакасини узлуксиз ошириб бориш амалиётини кенгайтириш тавсия этилади. Мазкур чоралар болалар порнографияси айланмасини барвақт аниқлаш ва унга ўз вақтида чек қўйиш имкониятларини кенгайтиришга хизмат қилади.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. Махсус қисм. Т. 2. – Т.: «Yuridik adabiyotlar publish», 2024. – 736 б. Ахроров Б. Наримов И. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига одиллик принципи: назария ва амалиёт масалалари. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Академияси ахборотномаси. 2022. – № 3. –Б. 33-35. (Rustambayev, M.Kh. Commentaries on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. Special Part. Vol. 2. – Tashkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2024. – 736 p. Akhrorov, B., Narimov, I. The principle of justice in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan: issues of theory and practice. Bulletin of the Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan. 2022. – No. 3. – pp. 33-35.).
2. Герасимова О.И. Отдельные аспекты уголовной ответственности несовершеннолетних / О.И. Герасимова // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2005. – № 4. – С. 126-130. (Gerasimova, O.I. Certain aspects of the criminal liability of minors / O.I. Gerasimova // Bulletin of the Adyghe State University. – 2005. – No. 4. – pp. 126-130.).
3. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология: учеб. / Ю.В. Чуфаровский. - 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2008. – 480 с. (Chufarovskiy, Yu.V. Legal psychology: textbook / Yu.V. Chufarovskiy. - 3rd ed., revised and expanded. – Moscow: Prospekt, 2008. – 480 p.).
4. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. Умумий қисм. Т.1. – Т.: «Yuridik adabiyotlar publish», 2024. – 784 б. (Rustambayev, M.Kh. Commentaries on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. General Part. Vol. 1. – Tashkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2024. – 784 p.).
5. Леонов Р.А. Общественно опасные деяния (проступки), совершаемые лицами, не достигшими возраста уголовной ответственности: (уголовно-правовой и криминологический аспекты). Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов. юрид. ин-т МВД России. – М., 2011. – 28 с. (Leonov, R.A. Socially dangerous acts (misdemeanors) committed by persons who have not reached the age of criminal liability: (criminal law and criminological aspects). Abstract of the diss. ... cand. of legal sciences. – Saratov Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Russia. – Moscow, 2011. – 28 p.).
6. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития : учеб. для студентов, обучающихся по пед. специальностям. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Academia, 2006; Тверь: Тверской полиграфкомбинат. – 606 с. (Mukhina, V.S. Developmental psychology: phenomenology of development: textbook for students studying in pedagogical specialties. – 10th ed., revised and expanded. – Moscow: Academia, 2006; Tver: Tver Printing Plant. – 606 p.).

7. Kabulov R., Otajonov A. A., Sottiyev I. A. Jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish [Qualification of crimes] //Tashkent, Ministry of Internal Affairs. – 2012. – С. 87. (Kabulov, R., Otajonov, A.A., Sottiyev, I.A. Qualification of crimes // Tashkent, Ministry of Internal Affairs. – 2012. – p. 87.).
8. Anvarovich O. A. Criminal liability of legal entities: Issues of theory, legal regulation and law enforcement practice //World Bulletin of Management and Law. – 2023. – Т. 29. – С. 26-31. (Anvarovich, O.A. Criminal liability of legal entities: Issues of theory, legal regulation, and law enforcement practice // World Bulletin of Management and Law. – 2023. – Vol. 29. – pp. 26-31.).
9. Бухарова, М.В. Ресоциализация подростков в условиях воспитательной колонии. Автореф. дис. ... канд. соц. Наук. Сев.-Кавказ. гос. техн. ун-т. – Ставрополь, 2010. – 21 с. (Bukharova, M.V. Resocialization of adolescents in a juvenile correctional facility. Abstract of the diss. ... cand. of sociological sciences. North Caucasus State Technical University. – Stavropol, 2010. – 21 p.).
10. Otajonov A. Giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va ularning analoglari bilan qonunga xilof ravishda muomala qilishdan iborat jinoyatlar uchun javobgarlik choralarini takomillashtirish // Yuridik fanlar axborotnomasi. – 2024. – Т. 8. – №. 2. – С. 97-112. (Otajonov, A. Improving liability measures for crimes consisting of the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, and their analogues // Bulletin of Legal Sciences. – 2024. – Vol. 8. – No. 2. – pp. 97-112.).

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo'yilgan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo'lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
2. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
3. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
4. Keyingi qatordan 6-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
5. Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so'zi minimal 2000 ta bo'ladi.
6. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].
7. Maqolada keltirilgan dalillarning to'g'riligi uchun muallif mas'ul, plagiat holati taqiqlanadi.
8. Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.
2. В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.
3. Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.
4. Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.
5. Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.
6. Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, C.25].
7. Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.
8. Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.
2. In the first line on the right: the author's surname, given name and patronymic; in the second line: the author's affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.
3. Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.
4. Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.
5. Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.
6. The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].
7. The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.
8. It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.